

Helsinkiläiset hankaluuksissa

Samu Nyström: Poikkeusajan kaupunkielämäkertä. Helsinki ja helsinkiläiset maailmansodassa 1914–1918. Unigrafia Helsinki 2013. 367 s. ISBN 978-952-10-9193-3.

Helsinki on ollut ehkäpä jo satojen historian alan monografioiden ja biografioiden näyttämö ja itsessäänkin jo monipuolisesti tarkasteltu tutkimuskohde. Myös sen kriisiaikojen historiaa on tarkasteltu laajasti useissa tieteellisissä ja populaarihistoriallisissa töissä.

Samu Nyström kuvaa väitöskirjassaan *Poikkeusajan kaupunkielämäkertä: Helsinki ja helsinkiläiset maailmansodassa 1914–1918* kaupunkilaisten elämää ikään kuin suurena freskona. Siinä pulan, puutteen ja poikkeusolojen synnyttämien ilmiöiden kautta tulkitaan ihmisten kokemuksia sekä ihmisten kokemaa kaupunkitilaa. Kaupungin hallintoasiakirjojen, erilaisesta kansalaistoiminnasta syntyneiden dokumenttien, sanomalehtien päivän tapahtumia kommentoivien pikku-uutisten, päiväkirjojen ja muistelmien kautta Nyström pyrkii välittämään kuvan tavallisten kaupunkilaisten peloista, toiveista ja kokemuksista keskellä koettelemuksia. Tavoitteena on siis ollut luoda eräänlainen Helsingin ja sen asukkaiden kriisiajan 1914–1918 mentaalinen kokonaishistoria.

Nyströmin tavoite on ollut kunnianhimoinen, mutta toteutus on

onnistunut varsin hyvin. Hän on rajannut työn ajallisesti maailmansodan aikaan, joka piti meillä sisälleen niin elokuun 1914 sotahysterian, pitkät maailmansodan ja säännöstelyn vuodet, maaliskuun vallankumouksesta alkaneen levottoman vuoden 1917, sisällissodan ja sitä seuranneen epävakaan ajan. Tällä aikajanelalla Nyström tarkastelee taloudellisten ja yhteiskunnallisten häiriötilojen kehitystä ja poliittisten ristiriitojen eskaloitumista sisäiseksi konfliktiksi. Kriisivuosien kuvauksesta päädytään vuosien 1919–1920 tilanteeseen, jossa rikkirevitty kaupunki ja sen erilleen lokeroituneet ihmiset lähtevät rauhallisempien aikojen palattua rakentamaan uutta kokonaan uudessa tilanteessa.

Käsittelytavaksi Nyström on valinnut kronologian, jonka sisällä kuljetetaan samalla koko ajan kolmea tutkimuksellista peruselementtiä: turvallisuutta, taloutta ja elämän perustarpeiden tyydyttymistä. Tämä tekstin rakenteellinen ratkaisu on väistämättä raskas, mutta se tukee hyvin tutkimuksen perusideaa, pyrkimystä mentaalisen kokonaishistorian tuottamiseen. Kronologian sisällä käsitellään koko joukko sota-aikaan liittyviä ilmiöitä pääosin sanomalehdistön tarjoaman päiväkohtaisen pikku-uutisoiminnan avulla. Hivenen avoimeksi kysymykseksi jää, kuvaako sanomalehdistön polemiikki enemmän julkista poliittista keskustelukulttuuria kuin aikaistoitellisuutta.

Lukijalle olisi ollut eduksi, jos Nyström olisi selkeämmin, konkreettisin esimerkein verrannut suuriruhtinaskunnan pääkaupungin tapahtumia kansainvälisiin kehityskuluihin. Vaikka hän osoittaa tuntevansa ensimmäisen maailmansodan kriisiaikojen tutkimuksen, hän tekee havaintoja ja vertailuja siihen turhan säästeliäästi. Silloin, kun vertailuun mennään syvemmin, esimerkiksi jonotusilmiötä käsitellessä, tulokset avaavat lupaavasti

suuntaa uuteen tulkintaan myös kansallisen historian osalta. Sitä pohdintaa, miten Suomen suuriruhtinaskunta kärsi maailmansodan kriisistä voimakkaasti, ilman laajaa mobilisointia ja taistelukuuteksi joutumista, olisi voinut kehittää pidemmällekin.

Kriisikokemuksen kuvaus heterogeenisessa kaupunkiyhteisössä on toteutettu pitkälti onnistuneesti. Nyström tuo hyvin esille sen seikan, että vuoden 1918 kriisi tapahtui tilanteessa, jossa koko yhteiskunta oli ollut jatkuvassa häiriötilassa yli kolmen vuoden ajan, eikä sota ollut siihen tilanteeseen minkäänlainen ratkaisu. Valkoisten voitto sisällissodassa ei suinkaan tuonut isoon kriisiin ratkaisua; päinvastoin elintarviketriisi, epideeminen tilanne ja arkipäivästä selviytymisen mahdollisuudet huononivat entisestään. Samalla Suomi siirtyi Venäjän keisarikunnasta Saksan keisarikunnan satelliitiksi. Ihmisten jokapäiväisessä elämässä tämä seikka ei näkynyt juuri mitenkään. Edelleen oli nälkä ja edelleen oli vierasta kieltä puhuva armeija maassa.

MARKO TIKKA